

Embargo: 21:00, 11/6/96

**Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ**

**Ομιλία του Πρωθυπουργού
κ. Κώστα Σημίτη**

**στο Συνέδριο
"Στρατηγικές Management για την Ευημερία της Ελλάδας"**

Τρίτη, 11 Ιουνίου 1996

Αθήνα

A. Η πρόκληση του διεθνούς περιβάλλοντος

Ζούμε σε μια περίοδο πολύπλευρων και ριζικών αλλαγών στις διεθνείς οικονομικές σχέσεις, τον τρόπο παραγωγής, την λειτουργία των επιχειρήσεων και την μορφή της απασχόλησης. Αυτό όλοι το ξέρουμε, το βλέπουμε γύρω μας. Πρέπει να βρούμε την ικανότητα να προσαρμοστούμε και να αντιμετωπίσουμε αυτές τις αλλαγές, πράγμα συχνά δύσκολο και ίσως οδυνηρό, διότι απαιτεί Σχέδιο, συλλογική και ατομική βούληση και - προπάντων - εγκατάλειψη της επανάπαυσης σε αυτό που έχουμε εξασφαλίσει μέχρι σήμερα. Πρέπει να βρούμε το θάρρος να παραδεχθούμε ότι ο κόσμος γύρω μας αλλάζει ταχύτατα. Αντί να αγνοούμε ή και να φοβόμαστε αυτές τις αλλαγές, να προσπαθήσουμε να τις εσωτερικεύσουμε και να τις εκμεταλλευτούμε προς το καλό της χώρας μας και το μέλλον των παιδιών μας που θέλουν να ζήσουν και να δημιουργήσουν σε ένα καλύτερο περιβάλλον, σε μία πιο ανεπτυγμένη κοινωνία .

Η χώρα μας αντιμετωπίζει σήμερα μία τριπλή πρόκληση :

- Να διορθώσει τα μακροοικονομικά της μεγέθη γιά να μπορέσει έγκαιρα να καταστεί πλήρες και ισότιμο μέλος της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης της Ευρώπης.
- Να διαμορφώσει και να αξιοποιήσει ένα νέο πλαίσιο συνεργασίας με τις χώρες των Βαλκανίων και της Ανατολικής Ευρώπης.
- Να κινητοποιήσει τους εργαζόμενους, τις επιχειρήσεις, κάθε παραγωγική δύναμη του τόπου σε μια νέα πορεία οικονομικής δημιουργίας και κοινωνικής ευημερίας, χωρίς να επαναληφθούν οι αποτυχίες του παρελθόντος.

Η χώρα μας διαθέτει πολλά πλεονεκτήματα:

Διαθέτει ένα μοναδικό φυσικό περιβάλλον, δραστήριο και δημιουργικό ανθρώπινο δυναμικό, κοινωνική συνοχή και συναίνεση. Το μέσο επίπεδο ζωής μπορεί να μην φτάνει τις καταναλωτικές επιδόσεις άλλων κρατών, ζούμε όμως πολύ περισσότερο από άλλους λαούς. Έχουμε πολλές ελλείψεις σε υποδομές και σύγχρονες υπηρεσίες, η κοινωνία μας όμως είναι πιο ασφαλής και αισιόδοξη, αφού έχει την χαμηλότερη εγκληματικότητα και τις λιγότερες αυτοκτονίες από όλες σχεδόν τις ανεπτυγμένες χώρες.

Σε αυτά τα φυσικά και κοινωνικά πλεονεκτήματα, ήρθε τα τελευταία χρόνια να προστεθεί και ο γεωπολιτικός παράγων, που μετέτρεψε την χώρα μας από ασύνδετη περιφέρεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σταυροδρόμι προς τις νέες αγορές των Βαλκανίων, της Ανατολικής Ευρώπης και - στο σύντομο μέλλον - της Μέσης Ανατολής. Το γεγονός ότι είμαστε η μόνη χώρα της περιοχής που είναι πλήρες μέλος της Ε.Ε. και από τις λίγες στον ΟΟΣΑ και άλλους διεθνείς οργανισμούς, μπορεί να συμβάλει στην ανάδειξη της χώρας μας σε πρωταγωνιστή και μητροπολιτικό κέντρο της περιοχής.

Ένα άλλο πλεονέκτημα που διαθέτει η χώρα μας είναι η ελληνική διασπορά. Έχουμε πολύ καλούς επιστήμονες και επιχειρηματίες σε όλο τον κόσμο, που μένουν και δημιουργούν στο εξωτερικό, ενώ σε πολλές χώρες μπορούν και ασκούν σημαντική επιρροή στην οικονομική και πολιτική ζωή. Αν μπορέσουμε να τους προσελκύσουμε συστηματικά, έστω και για ένα μέρος του χρόνου τους ή της δραστηριότητάς τους, θα μπορούσαν να συμβάλουν αποφασιστικά στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας μας.

Για να μπορέσουμε όμως να αξιοποιήσουμε αυτά τα πλεονεκτήματα πρέπει να υπερνικήσουμε τις αδυναμίες μας, που πολύ συχνά πνίγουν κάθε δημιουργική προσπάθεια και πρωτοβουλία: την επανάπαυση στο κράτος, την πελατειακή νοοτροπία, την γραφειοκρατία, την αδυναμία αντιμετώπισης σύνθετων προβλημάτων, την εσωστρέφεια, την ατέρμονη αντιπαράθεση ακόμα και στα τετριμένα θέματα της καθημερινότητας, την έλλειψη σχεδίου και στρατηγικής.

Στο σημερινό κόσμο, η Ελλάδα βρίσκεται στο μεταίχμιο μεταξύ προηγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών. Αντιμετωπίζει τον ανταγωνισμό και από τις δύο κατευθύνσεις:

- Οι προηγμένες χώρες, διαθέτουν σύγχρονες υποδομές, έμπειρο στελεχικό δυναμικό και πολλές επιχειρήσεις που έχουν την δυνατότητα πραγματοποίησης μεγάλων επενδύσεων για την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας. Επιχειρήσεις που μπορούν να αξιοποιούν τα αποτελέσματα της έρευνας και τεχνολογίας, την γνώση των αγορών και τις διεθνείς συνεργασίες για να διαμορφώνουν νέα δεδομένα στην προσφορά και ζήτηση αγαθών.

- Οι αναπτυσσόμενες χώρες διαθέτουν το πλεονέκτημα του χαμηλού εργατικού κόστους και μπορούν να προσελκύσουν ξένες επενδύσεις σε τυποποιημένα προϊόντα και υπηρεσίες, όχι ιδιαίτερων τεχνολογικών απαιτήσεων. Επιτυγχάνουν έτσι να εκτοπίζουν ακόμη και τις προηγμένες χώρες από την παραγωγή των αγαθών αυτών και αυξάνουν ολοένα και περισσότερο την παρουσία τους στις διεθνείς αγορές.

Η χώρα μας σήμερα δεν έχει ούτε την δυνατότητα, ούτε την επιθυμία να ανήκει στην δεύτερη κατηγορία χωρών. Είναι λοιπόν αδήριτη ανάγκη, εθνική επιταγή, να προσαρμοστούμε στις απαιτήσεις και το πρότυπο ανάπτυξης των προηγμένων χωρών. Εάν μας ενδιαφέρει η επιτυχία της χώρας μας, οι επιχειρήσεις μας θα πρέπει να γίνουν ικανές να παράγουν προϊόντα και να προσφέρουν υπηρεσίες μεγάλης προστιθέμενης αξίας. Τέτοιου είδους προϊόντα και υπηρεσίες είναι σε μεγάλη ζήτηση και αποφέρουν όχι μόνο υψηλότερα κέρδη, αλλά επίσης αυξημένη απασχόληση και καλύτερο βιοτικό επίπεδο για όλους. Για να βρεθούν όμως και να παραχθούν προϊόντα και υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας χρειάζονται αρκετές προϋποθέσεις, κυριώτερη μεταξύ των οποίων είναι η επιχειρηματικότητα και η σύγχρονη γνώση και κατάρτιση των εργαζομένων. Χωρίς επιχειρηματικότητα και χωρίς σύγχρονη κατάρτιση θα εξακολουθούμε να παράγουμε τα υπάρχοντα

τυποποιημένα προϊόντα και να προσφέρουμε τις παραδοσιακές υπηρεσίες. Όμως αυτές χαρακτηρίζονται όλο και περισσότερο από διεθνή υπερπροσφορά, μειωμένες τιμές και χρειάζονται επίσης ολοένα και λιγότερους εργαζομένους για να τις παράγουν και να τις προσφέρουν. Αν ακολουθήσουμε αυτό το πρότυπο, σε λίγα χρόνια θα έχουμε όχι μόνο πρόβλημα ανταγωνιστικότητας αλλά ταυτόχρονα υποαπασχόληση, ανεργία και πτώση του βιοτικού μας επιπέδου.

B. Ο ρόλος των Επιχειρήσεων

Πρωταγωνιστές στην προσπάθεια οικονομικής ανάπτυξης είναι οι επιχειρήσεις εκείνες, οι οποίες διαθέτουν σύγχρονη οργάνωση, ανταγωνιστικά προϊόντα και διεθνή παρουσία. Έχουμε διδαχτεί από τη διεθνή εμπειρία, ότι κρίσιμα στοιχεία για την οικονομική ανάπτυξη είναι το δομούμενο πλεονέκτημα, με αξιοποίηση των υφιστάμενων φυσικών χαρακτηριστικών και των ανθρώπινων δεξιοτήτων και πλεονεκτημάτων. Οι χώρες της Άπω Ανατολής βάσισαν το οικονομικό τους θαύμα στη δόμηση πλεονεκτημάτων σε κλάδους που χαρακτηρίζονται από υψηλή προστιθέμενη αξία, υψηλή τεχνολογία, υψηλή ζήτηση.

Πρέπει όμως να αντιληφθούμε ότι ο εντοπισμός και η στήριξη τέτοιων κλαδικών πολιτικών δεν μπορεί σήμερα να επαφιεθεί σε παραδοσιακές κρατικές πρωτοβουλίες. Πρώτα - πρώτα βλέπουμε ότι σήμερα οι παραδοσιακοί μας κλάδοι βρίσκονται σε δύσκολη θέση. Το κόστος εργασίας στην Ελλάδα ελάχιστα πλεονεκτεί των άλλων χωρών της Ε.Ε. Το κόστος εργασίας στις «νέες οικονομίες» των πρώην χωρών κεντρικού προγραμματισμού είναι συχνά μικρό κλάσμα αυτού της Ελλάδας. Παρ' όλα αυτά μεγάλος αριθμός ελληνικών επιχειρήσεων και κλάδων δεν έχουν μπορέσει ακόμα να εξειδικευτούν σε επώνυμα προϊόντα υψηλής τεχνολογίας, τα μόνα που μπορούν σήμερα να ανταγωνιστούν, με βάση τη «διαφοροποίηση» και όχι το «κόστος παραγωγής».

Έχουμε έτσι ένα διπλό πρόβλημα : Από την μία χάνουμε το παραδοσιακό πλεονέκτημα του σχετικά χαμηλού κόστους εργασίας και

από την άλλη δεν έχουμε αποκτήσει δυνατότητες παραγωγής επώνυμων, ποιοτικών, διαφοροποιημένων προϊόντων.

Πρέπει να γίνει συνείδηση σε όλους μας ότι δεν μπορούμε πιά να βασίσουμε την ανταγωνιστικότητά μας στο χαμηλό κόστος εργασίας. Η ποιοτική αναβάθμιση της εργασίας θα πρέπει να συνοδεύεται και από σημαντική μισθολογική βελτίωση. Κατά συνέπεια, η μόνη λύση που απομένει είναι η στροφή στο επώνυμο, ποιοτικό προϊόν, σε εξειδικευμένες αγορές. Παράλληλα είναι δυνατό για μερικές επιχειρήσεις μας, να ανταγωνιστούν με βάση το χαμηλό κόστος, μεταφέροντας την παραγωγή τους σε χώρες φτηνού εργατικού κόστους, όπως είναι αυτές των Βαλκανίων. Γνωρίζουμε ότι ήδη πολλές επιχειρήσεις μας έχουν επιλέξει αυτή τη λύση. Βλέπουμε όμως συχνά ότι η πρακτική αυτή έχει δυσμενή αποτελέσματα για ολόκληρες περιοχές, και θα πρέπει να βρούμε τρόπους ώστε η δραστηριότητα στην αλλοδαπή να βοηθά και την **ταυτόχρονη** ανάπτυξη δραστηριοτήτων στην Ελλάδα.

Με τα σημερινά δεδομένα, ένας είναι ο δρόμος. Ο εντοπισμός και η αξιοποίηση των υπαρχόντων πλεονεκτημάτων να γίνουν από τις ίδιες τις επιχειρήσεις, ενώ το κράτος θα συνεισφέρει με την συγκρότηση και εφαρμογή του κατάλληλου τεχνολογικού, νομικού και μακροοικονομικού πλαισίου, που θα επιτρέψει την αποτελεσματική λειτουργία των επιχειρήσεων και θα προσελκύσει νέους επενδυτές.

Υπάρχουν σήμερα τομείς, που ανταποκρίνονται σε αυτή την απαίτηση και συνδυάζουν δυναμικές επιχειρήσεις με την ύπαρξη σημαντικής ελληνικής τεχνογνωσίας για την παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας. Για παράδειγμα οι τομείς της πληροφορικής, των τροφίμων, των ήπιων μορφών ενέργειας, των υλικών παρουσιάζουν μία αξιοζήλευτη δραστηριότητα και παρουσία στις διεθνείς αγορές.

Στους κλάδους αυτούς υπήρξε μία ανάπτυξη ερευνητικής και τεχνολογικής δραστηριότητας, η οποία κατάφερε να συνδυαστεί με νέες και ευέλικτες επιχειρήσεις, που έμαθαν να εκμεταλλεύονται τις υφιστάμενες ευκαιρίες και επιβιώνουν ανταγωνιστικά πριν μάθουν τον

εύκολο δρόμο της κρατικής θαλπωρής. Προέκυψε έτσι ένας δυναμικός συνδυασμός τεχνογνωσίας και επιχειρηματικότητας που έχει δημιουργήσει μία νέα διαφορετική κατάσταση στην ελληνική οικονομία. Εάν αυτή η δυναμική εξακολουθήσει και τελικά επικρατήσει ως πρότυπο επιχειρηματικής δραστηριότητας, τότε διαγράφεται μία αρκετά ευοίωνη προοπτική για την ελληνική οικονομία, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση.

Για να ενισχυθεί αυτή η προσπάθεια πρέπει όμως να φροντίσουμε ώστε εγκαίρως να προσαρμοστεί η λειτουργία του κράτους, του τραπεζικού συστήματος και των επιχειρήσεων στις νέες απαιτήσεις. Συγκεκριμένα πρέπει να γίνουν τα εξής:

(α) Προσανατολισμός του τραπεζικού συστήματος στην υποστήριξη νέων δυναμικών επιχειρήσεων σε τομείς υψηλής τεχνολογίας και προστιθέμενης αξίας. Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί σε επιχειρήσεις που συνδέονται με την γεωργική παραγωγή και με αναξιοποίητα τοπικά πλεονεκτήματα, έτσι ώστε να υπάρξει μια ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη που θα απορροφήσει βαθμιαία το πλεονάζον αγροτικό δυναμικό.

(β) Αύξηση του ανταγωνισμού σε όλους τους κλάδους της ελληνικής οικονομίας και μείωση των εμποδίων εισόδου νέων επιχειρήσεων σε τομείς και επαγγέλματα με υψηλές προοπτικές απασχόλησης. Προς την κατεύθυνση αυτή πρέπει να επιταχυνθεί η αποκρατικοποίηση, να επανεξεταστεί η μονοπωλιακή και ολιγοπωλιακή δομή κλάδων και υπηρεσιών και να μειωθεί ο κλειστός συντεχνιακός χαρακτήρας πολλών επαγγελμάτων.

(γ) Επιτάχυνση των έργων υποδομής σε νέες τεχνολογίες και ιδιαίτερα στην πληροφορική και τις επικοινωνίες, έτσι ώστε οι επιχειρήσεις να μπορέσουν να προσαρμοστούν έγκαιρα στο νέο περιβάλλον της Κοινωνίας των Πληροφοριών και να εκμεταλλευτούν τις ευκαιρίες παραγωγής νέων προϊόντων και υπηρεσιών.

(δ) Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας για την αναπτυξιακή απογείωση της οικονομίας μας, είναι η **εξωστρέφεια**. Οι επιχειρήσεις και οι εργαζόμενοι πρέπει να κατανοήσουν ότι δεν παράγουν πλέον για μία μικρή και προστατευμένη αγορά των 10 εκατομμυρίων, αλλά για μία μεγάλη ευρωπαϊκή αγορά των 400 εκατομμυρίων, μια αγορά με πολύ περισσότερους ανταγωνιστές, αλλά και πολύ περισσότερες ευκαιρίες.

Η παραγωγή, οι υπηρεσίες, η εκπαίδευση πρέπει να είναι προσανατολισμένες στα δεδομένα της διεθνούς σύγκρισης και επιλογής. Τα προϊόντα δεν απευθύνονται σήμερα σε απληροφόρητους αγοραστές που δεν έχουν δυνατότητες επιλογής, αλλά πρέπει να πείθουν καλά πληροφορημένους καταναλωτές, οι οποίοι μπορούν να προμηθευτούν αυτό που χρειάζονται από μακρινές αγορές και παραγωγούς. Ακόμα και στον τομέα των υπηρεσιών πολλές δεν γνωρίζουν πιά σύνορα, καθώς εξαπλώνεται η χρήση της πληροφορικής και των δικτύων. Το ίδιο ισχύει και στην εκπαίδευση. Ο σημερινός σπουδαστής όταν έρθει καιρός να ψάξει για δουλειά, δεν θα συγκριθεί με τον ηλικιωμένο υπάλληλο που θα αντικαταστήσει, αλλά με τις γνώσεις που έχει ο συνομήλικός του σε μία άλλη ευρωπαϊκή χώρα.

Εξωστρέφεια δεν σημαίνει μόνο εξαγωγές ορισμένων προϊόντων. Σημαίνει επίσης διεθνείς συνεργασίες και συμμαχίες των ελληνικών επιχειρήσεων, έτσι ώστε να μπορέσουν να αποκτήσουν το κατάλληλο μέγεθος στις νέες αγορές, να προσαρμοστούν εγκαίρως στην νέα τεχνολογία, να συμβάλλουν με τα δικά τους πλεονεκτήματα και να ωφεληθούν από τα πλεονεκτήματα των άλλων.

(ε) Υποστήριξη των δυναμικών επιχειρήσεων για να γίνουν ακόμα καλύτερες. Η παληότερη τακτική στήριξης όσων επιχειρήσεων είχαν προβλήματα που ποτέ δεν κατάφερναν να ξεπεράσουν, πρέπει να δώσει τη θέση της σε μια πολιτική ενίσχυσης των επιτυχημένων εξωστρεφών επιχειρήσεων, γιατί μόνο αυτές μπορούν να αντιμετωπίσουν την πρόκληση του διεθνούς ανταγωνισμού. Μόνο έτσι θα μπορέσει η ελληνική οικονομία να **εκμεταλλευτεί** την νέα δυναμική της παγκοσμιοποίησης, αντί να **υποστεί** τις συνέπειες των επιτυχιών των άλλων.

(στ) Ακόμα όμως και οι επιτυχημένες επιχειρήσεις κινούνται συχνά στη λογική της σταδιακής προσαρμογής, προτιμούν τα μικρά βήματα βελτίωσης του κόστους και της παραγωγικότητας που αντισταθμίζουν την άλφα ή την δείνα συγκυριακή απειλή σε μία αγορά. Αυτή είναι μία σωστή αντιμετώπιση, αλλά μόνη της δεν αρκεί, γιατί εν τώ μεταξύ επέρχονται δραματικές αλλαγές στην τεχνολογία, δημιουργούνται νέα προϊόντα και ξεπροβάλλουν νέοι ανταγωνιστές.

Οι επιχειρήσεις, το τραπεζικό σύστημα, όλοι οι οικονομικοί παράγοντες πρέπει δίπλα στην καθημερινή προσπάθεια βελτίωσης να υιοθετήσουν και τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό, που θα τους επιτρέψει να δημιουργήσουν αυτοί πρώτοι και να καταλάβουν στρατηγική θέση στην αγορά. Να μην μείνουν μόνο στην προσπάθεια τεχνολογικής προσαρμογής, αλλά να αναπτύξουν την ικανότητα αξιοποίησης νέων τεχνολογιών και πρωτότυπων προϊόντων πρίν το κάνουν οι άλλοι και αρχίσουν αργότερα να τους μιμούνται. Δεν αρκεί οι επιχειρήσεις να προσπαθούν να διατηρήσουν μόνο την θέση τους σε μία δεδομένη αγορά, αλλά πρέπει να σχεδιάζουν και να παίρνουν την πρωτοβουλία εισόδου σε αναδυόμενες αγορές.

Γ. Ο ρόλος του Κράτους

Σημαντική προϋπόθεση για την ανεύρεση ενός δρόμου για την ελληνική οικονομία είναι η ανάγκη συνύπαρξης και συνεργασίας μεταξύ του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, του «κράτους» και της «αγοράς». Ένα σημαντικό μάθημα που διδαχτήκαμε από την αποτυχία του κεντρικού προγραμματισμού είναι ότι το κράτος δεν μπορεί να είναι καλός επιχειρηματίας. Η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας είναι αποτέλεσμα ανταγωνιστικών προϊόντων, επιχειρήσεων και κλάδων. Το κράτος δεν μπορεί να παράγει ανταγωνιστικά, μπορεί να συνεισφέρει όμως με πολλούς τρόπους στην επιτυχία του ιδιωτικού τομέα, δημιουργώντας το κατάλληλο νομικό, θεσμικό και μακροοικονομικό πλαίσιο, διασφαλίζοντας τον υγιή ανταγωνισμό, και γενικότερα την ισότιμη μεταχείριση οικονομικών μονάδων, με τη θέπιση και εφαρμογή διαφανών και σταθερών κανόνων του παιχνιδιού.

Χρειαζόμαστε ένα κράτος διαφορετικό από το σημερινό, από το πελατειακό κράτος, το κράτος των παροχών, των ειδικών ρυθμίσεων. Χρειαζόμαστε ένα κράτος, που να εκπονεί στρατηγικές. Ένα από τα μεγάλα προβλήματα της σημερινής ελληνικής κοινωνίας είναι ότι ο διοικητικός μηχανισμός τον οποίο διαθέτουμε, είναι μηχανισμός έμπειρος και εξασκημένος στην πελατειακή λειτουργία, αλλά σε μεγάλο βαθμό απροετοίμαστος για την στρατηγική λειτουργία. Το έργο της μεταλλαγής της λειτουργίας και της ποιότητας του κράτους είναι μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε ως κυβέρνηση και ως κοινωνία.

Η αγορά από την άλλη μεριά δεν είναι πανάκεια, δεν μπορεί να υποκαταστήσει την κυβέρνηση και τις δημοκρατικές επιλογές και διαδικασίες. Αντίθετα, η αγορά λειτουργεί καλύτερα σε ένα πλαίσιο όπου οι μεγάλες στρατηγικές αποφάσεις και οι «κανόνες του παιχνιδιού» συζητούνται, επεξεργάζονται και αποφασίζονται από την Πολιτεία.

Ως κράτος μπορούμε να βοηθήσουμε και να ενισχύσουμε τις προσπάθειες των επιχειρηματιών με σειρά μέτρων και δραστηριοτήτων, ώστε να δώσουμε μία ώθηση στη βιομηχανία και στον τομέα των υπηρεσιών προς την σωστή κατεύθυνση. Παράδειγμα αποτελούν οι λεγόμενες Οριζόντιες Πολιτικές: υλικές και άυλες υποδομές, άρση αντικινήτρων, εκπαίδευση, τεχνολογία, βελτίωση αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης. Τα οριζόντια μέτρα αναγνωρίζονται σήμερα ως κρίσιμης σημασίας στο παγκόσμιο επίπεδο και ειδικότερα στην Ε.Ε. Ένας επιπλέον τρόπος να ενισχυθεί η επιχειρηματική πρωτοβουλία είναι η ενίσχυση των συγκεντρώσεων επιχειρήσεων με διακλαδικές συνδέσεις, τα ονομαζόμενα «δίκτυα». Τέτοιες δικτυώσεις, που περιλαμβάνουν μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις, πανεπιστήμια και την τοπική αυτοδιοίκηση, μπορούν να γίνουν φορείς οικονομικής ανάπτυξης και απασχόλησης.

Κλαδικές παρεμβάσεις έχουν πολύ συχνά αποτύχει στο παρελθόν. Δεν επιτρέπονται άλλωστε στο πλαίσιο της Ε.Ε. Η Ε.Ε. δέχεται όμως εξαιρέσεις, σε περιπτώσεις κλάδων κρίσιμης σημασίας για μία περιοχή ή

χώρα, ή για την κατηγορία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Τους κλάδους αυτούς μπορούμε να υποστηρίξουμε με την παροχή τεχνολογικής υποδομής, κατάρτισης, ενίσχυσης στην αναζήτηση νέων προϊόντων και παροχής χρηματοπιστωτικών διευκολύνσεων.

Ταυτόχρονα, σε όσες περιπτώσεις το κράτος έχει την ιδιοκτησία "φυσικών μονοπωλίων" πρέπει να φροντίζει για την αποτελεσματική τους λειτουργία και την διαφανή διαχείριση του δημόσιου πλούτου, με μοναδικό στόχο την εξυπηρέτηση της κοινωνίας και όχι την μετατροπή τους σε φέουδα ισχύος και μικροπολιτικών επιδιώξεων.

Η μεταρρύθμιση που επιχειρούμε στις ΔΕΚΟ με την ανάθεση της διοίκησης σε επαγγελματίες μάνατζερ, την θέσπιση ενός συστήματος Αξιολόγησης και Εξυπηρέτησης, την καθιέρωση Χάρτη Υποχρεώσεων προς τους καταναλωτές, αποτελούν σημαντικά βήματα για τον εκσυγχρονισμό του Δημόσιου τομέα της οικονομίας.

Πιστεύω ότι ο συνδυασμός δικτύων, υπηρεσιών και μεταποιητικών δραστηριοτήτων, η εφαρμογή οριζόντιων μέτρων και επιλεγμένων κλαδικών παρεμβάσεων, η απελευθέρωση αγορών καθώς και η αποτελεσματική λειτουργία του Δημόσιου Τομέα, αποτελούν το δρόμο για την διαμόρφωση μιας ανταγωνιστικής ελληνικής βιομηχανίας και οικονομίας. Απαραίτητες προϋποθέσεις βέβαια είναι η συναίνεση και κινητοποίηση των παραγωγικών τάξεων, η συνεργασία κράτους, εργαζομένων, επιχειρήσεων.

Δ. Ένα σύγχρονο πλαίσιο γνώσεων και αντιλήψεων

Οι νέες απαιτήσεις της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, επιβάλλουν ριζικές μεταβολές στο περιεχόμενο, την δομή και την συχνότητα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Πρέπει να σχεδιάσουμε και να εφαρμόσουμε μέτρα τα οποία θα προσπαθούν αφενός μεν να αντιμετωπίσουν την υφιστάμενη συσσώρευση ανθρώπινου δυναμικού σε ξεπερασμένες ειδικεύσεις και, αφετέρου, να εφοδιάζουν διαρκώς τους

ήδη απασχολούμενους με τις αναγκαίες γνώσεις για να ανταπεξέλθουν στις συνεχώς μεταβαλλόμενες απαιτήσεις της εργασίας.

Η κυβερνητική πολιτική επιδιώκει τρία συγκεκριμένα πράγματα :

(α) Καθολική εισαγωγή των νέων τεχνολογιών πληροφορικής σε όλα τα στάδια και σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης. Κάθε εκπαιδευτική δραστηριότητα από το νηπιαγωγείο μέχρι το διδακτορικό, πρέπει πλέον να γίνεται με τρόπο που λαμβάνει υπόψη του τις σύγχρονες μεθόδους μετάδοσης γνώσεων και πληροφοριών. Μόνο έτσι θα μπορέσουμε να δώσουμε την δυνατότητα στους αυριανούς πολίτες να είναι πλήρως εξοικειωμένοι με την νέα τεχνολογία και να μην αποτελέσουν μια νέα κατηγορία τεχνολογικού αναλφαριθμητισμού.

(β) Διαρκής επανεξέταση των προοπτικών επαγγελματικής δραστηριότητας και απασχόλησης που έχουν οι ειδikeύσεις των ΑΕΙ και ΤΕΙ και των διαφόρων επαγγελματικών σχολών. Αντί να προσπαθούμε πάντα εκ των υστέρων να διορθώνουμε την ανεπαρκή εκπαίδευση ή τον λανθασμένο προσανατολισμό πολλών Τμημάτων και Σχολών, πρέπει να μάθουμε να αξιολογούμε τις προοπτικές τους και να παρεμβαίνουμε εγκαίρως.

Είναι αδήριτη ανάγκη, κάθε εκπαιδευτικό ίδρυμα, οι επιχειρήσεις και οι επαγγελματικές ενώσεις να αρχίσουν ένα συστηματικό διάλογο για τον επαναπροσανατολισμό του εκπαιδευτικού μας συστήματος σε σύγχρονες ειδικεύσεις και σε σύγχρονες μορφές εκπαίδευσης.

(γ) Συστηματική κατάρτιση των ήδη εργαζομένων, κάθε κατηγορίας, έτσι ώστε να προσαρμόζονται έγκαιρα στις νέες συνθήκες. Η απασχόληση του μέλλοντος δεν θα βασίζεται στην σιγουριά της μονιμότητας και του ισόβιου διορισμού, αλλά στην διαρκή καλλιέργεια της δυνατότητας προσαρμογής στις εξελισσόμενες απαιτήσεις. Χρειάζεται να αντικαταστήσουμε τη νοοτροπία της επανάπαυσης, με σύγχρονους συνδυασμούς εργασίας και εκπαίδευσης για όλους τους εργαζόμενους και

για όλες τις ηλικίες. Για τον σκοπό αυτό, οι επιχειρήσεις πρέπει να δώσουν μεγαλύτερη σημασία στην *"επένδυση γνώσεων"* και η πολιτεία να υποστηρίξει με κάθε τρόπο αυτές τις πρωτοβουλίες.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η επαρκής κατάρτισης των στελεχών σε σύγχρονες μορφές *Διοίκησης και Οργάνωσης*. Με ελάχιστες εξαιρέσεις, το εκπαιδευτικό μας σύστημα δεν δημιουργεί στελέχη με διαχειριστικές γνώσεις και διευθυντικές ικανότητες, η απόκτηση των οποίων απαιτεί είτε επιπλέον σπουδές, είτε μακροχρόνια εμπειρία. Από την άλλη μεριά, ο οικογενειακός χαρακτήρας πολλών ελληνικών επιχειρήσεων έχει ως αποτέλεσμα την δυσπιστία απέναντι σε στελέχη που θα έρθουν *"να κάνουν κουμάντο στο σπίτι μας"* και η διαχείριση των εταιρειών στην συντριπτική πλειοψηφία γίνεται από τους ίδιους τους ιδιοκτήτες ή τους συγγενείς τους.

Η κατάσταση αυτή πρέπει να αλλάξει άμεσα και ριζικά. Πρέπει να διαμορφωθεί και να παρέχεται ένας πυρήνας βασικών γνώσεων οργάνωσης και διοίκησης αρχίζοντας από την Μέση Εκπαίδευση, που θα εξελίσσεται αργότερα σε μία συστηματική κατάρτιση σε θέματα μανάτζμεντ σε όλες σχεδόν τις πανεπιστημιακές ειδικότητες. Οι ιδιοκτήτες των επιχειρήσεων θα πρέπει επίσης να γίνουν πιο δραστήριοι και λιγότερο επιφυλακτικοί στην αναζήτηση εξειδικευμένων διευθυντικών στελεχών, τους οποίους θα κρίνουν και θα αμείψουν όχι ανάλογα με τον βαθμό συγγένειας, αλλά με βάση την απόδοση και την κερδοφορία της επιχείρησης.

Παράλληλα με τα παραπάνω μέτρα και πολιτικές πρέπει όμως να δώσουμε επιτέλους σημασία και σε έναν άλλο κρίσιμο παράγοντα: Το σύστημα αντιλήψεων, αξιών και γνώσεων το οποίο διαμορφώνει τα πρότυπα της επιχειρηματικότητας και της δημιουργίας.

Οι εργαζόμενοι, οι επιχειρηματίες και οι επενδυτές, πέραν των οικονομικών αποδόσεων που αναμένουν να έχουν από τις αποφάσεις τους, θα πρέπει να αισθάνονται ότι ανταποκρίνονται και σε πρότυπα τα οποία υιοθετεί η κοινωνία. Στην Ελλάδα το κοινωνικό γόητρο της

εργασίας, της επιχειρηματικότητας και γενικότερα της φιλοπονίας έχει υπονομευθεί και πολύ συχνά υπερκεράζεται από τα πρότυπα της αποφυγής εργασίας, της ευνοιοκρατικής μεταχείρισης και της καταστρατήγησης νόμων και θεσμών.

Η αλλαγή των προτύπων δεν είναι ούτε εύκολη ούτε γρήγορη διαδικασία. Τα πρότυπα εργασιακής και επιχειρηματικής συμπεριφοράς καθορίζονται από την εκπαίδευση, τα Μέσα Επικοινωνίας, την συμπεριφορά των ηγητόρων και την λειτουργία των θεσμών. Παρόλες τις εγγενείς δυσκολίες όμως και την αντίσταση που θα συναντήσουμε, πρέπει να αναληφθούν πρωτοβουλίες για την προώθηση της άμιλλας στον τομέα της παραγωγής και των υπηρεσιών με την καθιέρωση συστημάτων αμοιβής με βάση την παραγωγικότητα, την χορήγηση βραβείων σε ατομικές και συλλογικές προσπάθειες εργαζομένων και επιχειρηματιών, την αναγνώριση και προβολή της προσπάθειας και της επιτυχίας.

Σε κάθε τομέα, να προωθήσουμε την καλλιέργεια ενός κλίματος **υπεροχής μέσω της ποιότητας**, δίδοντας έμφαση στην αξιολόγηση, την επιβράβευση και την αξιοποίηση του αποτελέσματος.

Ενα οικονομικό περιβάλλον που θα βασίζεται σε σύγχρονα επιχειρηματικά και εργασιακά πρότυπα, θα προωθεί την αποτελεσματικότητα, θα τηρεί τους κανόνες, θα αξιοποιεί τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας και θα δοκιμάζεται με επιτυχία στις διεθνείς αγορές, είναι το περιβάλλον της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης που θέλουμε. Μίας ανάπτυξης που θα ανταμοίβει την εργασία, θα επιβραβεύει την επιτυχημένη επιχείρηση, θα σέβεται την κοινωνία και το περιβάλλον και, για τους λόγους αυτούς, θα μπορεί να είναι διαρκής και βιώσιμη.

Ε. Εξασφάλιση κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης

Καθώς η ελληνική οικονομία εισέρχεται σε μία φάση ανάπτυξης, θα πρέπει όμως να προσέξουμε ιδιαίτερα το ζήτημα της κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης. Δεν πρέπει με κανένα τρόπο να επιτρέψουμε να

δημιουργηθεί μια κοινωνική κατηγορία ξεκομμένη από την διαδικασία ανάπτυξης, να προσπαθεί να επιβιώσει χωρίς επαρκή οικονομικά μέσα, με αβεβαιότητα για το αύριο. Η ελληνική κοινωνία δεν γνώρισε ποτέ σε σοβαρή έκταση τον κίνδυνο της περιθωριοποίησης μεγάλων στρωμάτων του πληθωρισμού και δεν πρέπει να αφήσουμε αυτό τον κίνδυνο να εξαπλωθεί τώρα. Διαφορετικά, χωρίς κοινωνική συνοχή δεν θα μπορέσουμε να κινητοποιήσουμε όλο το δυναμικό της χώρας στην διαδικασία της ανάπτυξης, ενώ η όποια σταθεροποίηση επιτευχθεί θα είναι εύθραυστη και θα υπονομεύεται από την ογκούμενη κοινωνική δυσσαρέσκεια.

Εχοντας επιτύχει ικανοποιητικές επιδόσεις στην σταθεροποίηση και την ανάπτυξη της οικονομίας, πρέπει να δώσουμε έμφαση στα ζητήματα κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης. Για παράδειγμα μετά το 1990 πολλές συντάξεις υπέστησαν σοβαρή μείωση της αγοραστικής τους δύναμης, ενώ έχουν επιβληθεί κανόνες και περιορισμοί που σε ορισμένες περιπτώσεις έχουν οδηγήσει σε στρεβλώσεις και ανισότητες. Χαρακτηριστικότερη περίπτωση είναι η ραγδαία μείωση της αγοραστικής δύναμης των χαμηλοσυνταξιούχων, πολλοί από τους οποίους επιβιώνουν πλέον στα όρια της φτώχειας.

Χρειάζεται κατά συνέπεια μια ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του ασφαλιστικού προβλήματος της χώρας που θα εγγυάται ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης για τους χαμηλοσυνταξιούχους, και θα εξασφαλίζει την βιωσιμότητα των ταμείων, που σήμερα κινδυνεύουν να καταρρεύσουν λόγω υπερχρέωσης και έλλειψης επαρκών νέων πόρων.

Στόχος μας είναι στο εγγύς μέλλον να διαμορφωθεί μία ολοκληρωμένη, τεκμηριωμένη και αξιόπιστη Πρόταση για την αντιμετώπιση του ασφαλιστικού προβλήματος, που θα είναι κοινωνικά δίκαιη και οικονομικά βιώσιμη. Πρώτο μας μέλημα σε αυτή την πορεία είναι η εξαγγελθείσα εφαρμογή μέτρων επείγοντος χαρακτήρα για την ενίσχυση των συντάξεων που έχουν σήμερα την μεγαλύτερη ανάγκη, και θα συνεχίσουμε, για την συνολικότερη αναμόρφωση του συστήματος ασφάλισης και Πρόνοιας.

Αυτές είναι, κυρίες και κύριοι, οι μεγάλες προκλήσεις που αντιμετωπίζει σήμερα η χώρα μας. Προκλήσεις και ευκαιρίες που αν αξιοποιηθούν έγκαιρα και σωστά θα θέσουν τη χώρα μας σε μία νέα τροχιά οικονομικής απογείωσης και διεθνούς παρουσίας.

Ίσως είναι χρήσιμο να σκεφτεί κανείς τι άραγε θα συμβεί εάν αυτές οι μεγάλες ευκαιρίες δεν αξιοποιηθούν. Εάν η οικονομία μας μείνει στάσιμη ή έστω αναπτύσσεται πολύ πιο αργά από τις άλλες χώρες. Εάν η παρουσία μας στις διεθνείς αγορές συρρικνώνεται και οι ξένοι επενδυτές διστάζουν να φέρουν τα κεφάλαια τους στη χώρα μας. Εάν δεν μπορέσουμε να συμμετάσχουμε ισότιμα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εάν οι ελληνικές επιχειρήσεις γίνουν εσωστρεφείς και εξαρτώμενες από το κράτος, εάν τα καλλίτερα μυαλά της χώρας μας αναζητούν την προοπτική σε άλλες χώρες.

Θα σκεφτούν ίσως μερικοί, ότι και πάλι η Ελλάδα θα επιβιώσει, ότι κάποιου είδους ευρωπαϊκή ή διεθνής βοήθεια θα μας δοθεί για να παραμείνουμε στην κατάσταση στασιμότητας. Το ενδεχόμενο αυτό θα είναι εθνική αποτυχία. Θα μετατρέψει την χώρα μας σε μία απομονωμένη περιφέρεια στην Ευρώπη, ουραγό των εξελίξεων και αμέτοχη στην νέα διεθνή οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα που διαμορφώνεται. Στο εσωτερικό της χώρας, η αποτυχία θα οδηγήσει σε κοινωνικές εντάσεις, την θέση της συναίνεσης και της συμμετοχής θα πάρει η διαίρεση, η κοινωνική πόλωση και η διαρκής κρίση. Την προοπτική αυτή την απορρίπτουμε και δεν θα αφήσουμε να επικρατήσει.

Σε όλη της την ιστορία, η Ελλάδα προόδευσε όταν ήταν εξωστρεφής, δυναμική, με διεθνή ισχύ και παρουσία. Την Ελλάδα αυτή θέλουμε να οικοδομήσουμε και τώρα, για την σημερινή και την μελλοντική γενιά. Για την Ελλάδα αυτή θα εργαστούμε όλοι και θα πετύχουμε.